

دیدگاهها و نظریات شهر سالم

دکتر کرامت اله زیاری
عضو هیات علمی دانشگاه تهران
محمد حسین جانبابا نژاد
کارشناس ارشد جغرافی

، دموکراسی، عدالت اجتماعی و مشارکت مردم با مسئولان و برنامه ریزان بستگی دارد. مشکلاتی که امروزه شهرها را دربر گرفته، علاوه بر بسیج عمومی نیروها و فعالیت ها نیازمند تقویت دانش فنی و روش های اجرایی در بهبود شرایط زیست انسان است. در این راستا موثرترین روش آن است که از آخرین تجربیات داخلی و خارجی مطلع گردیده و ضمن انتخاب روش های اصلاح، آنها را با شرایط و امکانات داخلی هماهنگ کنیم. بدین طریق ایده شهر سالم به عنوان یک پدیده فکری که به دلیل گستردگی در سطح بین المللی و بهره مندی از بنیادهای علمی و دانشگاهی از پایه های منطقی کافی برخوردار است، ابزار مفیدی تلقی می گردد. و مسائل امروزی شهرها ایجاد می کند که ایده شهرهای سالم را به عنوان وسیله ای موثر و

با شروع عصر صنعتی شدن دامنه‌ی مشکلات و مسائل شهرها تمام طیف ها، طبقات و اقشار اجتماعی را دربر گرفته است. مشکلاتی از نوع انواع آلودگی ها در سرزمین، مشکلات تولید شده ناشی از تراکم جمعیتی، فعالیت های اجتماعی، دشواریها دسترسی و ارتباطات شهری و غیره، دولت های ملی و محلی را به چالش طلبیده و موضوع بحث روشنفکران، فیلسوفان، جامعه شناسان و شهرسازان و معماران قرار گرفته است. زمان زیادی سپری شد تا مسئولان و شهرسازان دریافته اند که دیگر شکل شهرها صرفا تابع اراده مسئولان و یا برنامه ریزان شهری نیست. شکل شهرها انعکاس بلوغ و رشد اجتماعی، فرایند اشتراک منافع نیروها و کانون های قدرت سیاسی و اجتماعی است. شکل خوب شهر به میزان رشد عرصه های عمومی

جامع مورد توجه قرار داد. و کلیه سازمان های زیربط به صورت هماهنگ در جهت تحقق اهداف این نهضت تلاش نمایند. اساسا هیچ کیفیت مطلوب شهری، از جمله شهر سالم هرگز نمی تواند محصول یک پیامد و اتفاق باشد. شهر سالم تنها می تواند محصول زنجیره ای از اقدامات منطقی، هماهنگ و برنامه محور باشد، از این رو تامین آن در گرو جریان داشتن این اندیشه در کلیه سلسله مراتب طرح ها و برنامه های شهری است.

بررسی نظریه های شهر سالم

بعد از انقلاب صنعتی جمعیت شهری جهان افزایش یافت این باعث ظهور و شکل گیری شهرهای میلیونی در گستره جهان گردید بیشتر این جمعیت را روستائیان مهاجر و فقیری تشکیل می دادند که در جستجوی کار به سمت شهرها حرکت کردند. عموم این جمعیت ها در مناطق حاشیه ای شهرها که به دور از هرگونه خدمات شهری بودند، ساکن شدند. این عامل باعث مشکلات بیشماری از جمله مشکلات تراکم رشد فزاینده شهرها، کمبود مسکن، مشکلات فقر، گسستگی رابطه بین شهر و طبیعت، آلودگی هوا و صدا و ترافیک در تردد وسایل موتوری شده است. و مسائل این پدیده نه تنها سیاست های شهرسازی را به طور وسیعی تحت الشعاع قرار داده، بلکه تبعات حاصل از آن در تشدید مسائل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، مدیریتی و محیط زیستی جوامع نقش اساسی داشته است. دغدغه ها و نگرانی های ناشی از این پدیده موجب گردید تا کشور های توسعه یافته، به ویژه بعد از جنگ جهانی دوم اقدام به اتخاذ تمهیداتی جهت حل یا مهار این بحران کنند.

با توجه به این مشکلات نظریه هایی در مورد حفظ محیط زیست شهری ارائه شد که باعث ظهور شهرهای گوناگون در سطح کشورهای صنعتی و سپس در کشورهای در حال توسعه شده است.

نظریه ی باغشهر

عنوان باغ شهر برای اولین بار به وسیله "ابنزر هاوارد" مطرح شد. با توجه به ویژگی هایی که هاوارد برای باغشهر خود بیان کرده است می توان آن را به عنوان اولین نظریه در دستیابی به شهر سالم با داشتن طبیعت پاک و به دور از آلودگی زیست محیطی و سالم عنوان کرد. تشدید مشکلات شهری و هجوم جمعیت روستایی به شهر پیامد انقلاب صنعتی بود که باعث رشد سریع و بی قواره شهرها، مهاجرت شدید روستایی، ازدحام، زاغه های ناسالم و کاهش سطح زندگی سالم اجتماعی شد. هاوارد با ارائه نظریه باغشهر معتقد بود که به جای شهرهای شلوغ، زندگی سالم را در شهرهای کوچک باید جستجو کرد. او در این باره تلفیقی از شهر و روستا را در نظر داشت. هاوارد در

نظریه خود سه مغناطیس شهر، روستا و روستا شهر را ارائه می دهد. وی مغناطیس شهر-روستا را ضامن زندگی مرفه انسان می داند. وی با بررسی جاذبه ها و دافعه های شهر و روستا، با جمع کردن جاذبه های شهر و روستا باغشهر خود را همانند یک روستاشهر ایجاد کرد. خود اتکایی، خود اشتغالی، استقلال، تعادل اجتماعی - اقتصادی، ایجاد جامعه ای متعادل، مالکیت عمومی زمین، تملک زمین توسط شهرداریها، برخورداری از مزایای شهر و روستا، مسکن، کار، اوقات فراغت، از وجه مشخصه نظریه هاوارد است (زیاری: ۱۳۸۳، ۲۳-۲۱). در واقع نوعی بازتاب ترقی گرایانه در نزد هاوارد قابل لمس است از قبیل، دلواپسی بهداشت و پیشرفت که برای او همیشه با انگاره مجتمع های محدود در فضا همراه شد. که روحیه ای محله ای (اشتراکی) را نشانگر است. هاوارد در پی آن بود تا یک مکانی را به وجود آورد که هم از امکانات شهری برخوردار باشد و هم از سروصدا و شلوغی شهرها به دور باشد. در واقع و آن گونه که اغلب گفته می شود، تنها دو امکان وجود دارد. زندگی در شهر و زندگی در روستا. راه حل سومی نیز وجود دارد که در آن همه مزایای زندگی شهری بسیار فعال و همه زیبایی دلنشین روستایی را می توان به گونه ای کامل ترکیب کرد. شهر و روستا را می توان چون دو قطب جاذبه در نظر گرفت، هر یک برآنند که جمعیت را به سوی خود جذب کنند. رقابتی که در آن شکل جدیدی از زندگی، و با اشتراکی از هر دو خود را مطرح می کند (شوی: ۱۳۸۴، ۲۸).

اصول تشکیل دهنده این طرح به شرح زیر است:

سعی شود شهر در حوزه های کشاورزی به وجود آید و حالت شهری و روستایی خود را حفظ کند. فضای سبز پرورست به صورت کمربند اطراف شهر را احاطه کند. اصولا باغشهر شهری است که جهت زندگی مطلوب و سالم جوامع انسانی و همچنین برای استقرار صنعت طرح ریزی می شود. اطراف آن را روستا ها احاطه می کند. و در اغلب موارد همه زمین های شهری مالکیت عمومی پیدا می نماید و در اختیار جامعه شهری قرار می گیرد. طرح هاوارد نشان می دهد که راهها بایستی قبلا ساخته شوند ولی در رنگ آمیزی ساختمانها و مسکن، آزادی عمل صاحبان آنها کاملا رعایت گردد. برای ایجاد هماهنگی در مسائل مختلف بهتر است گروهی از مهندسين، آرشیستک ها، هنرمندان، کارشناسان بهداشتی و پزشکی، طراحان نقشه های شهری، صاحبان صنایع، بازرگانان و شرکت ها و موسسات مختلف در طرح ایجاد باغشهر با هم همکاری نزدیک داشته باشند. در هر صورت وحدت و هماهنگی در طرح هاوارد اساس کار به شمار می رود. (شکوئی: ۱۳۵۰، ۵۸-۵۶). بعد از ارائه نظریه باغشهر تا حدودی به مسائل ومشکلات شهری توجه شد ولی با وقوع دو جنگ جهانی و تخریب شهرهای زیادی

برای بازسازی بعد از جنگ نظریات گوناگونی مطرح شد که باعث تخریب هر چه بیشتر محیط زیست شد. توسعه بی رویه باعث شد که شاخص های مهم زیست محیطی با تهدید های جدی رو به رو شد این عوامل باعث شد تا متفکرین به خصوص طرفداران محیط زیست نظریه توسعه پایدار را مطرح کنند. این نظریه طی چند دهه اخیر مقبولیت جهانی پیدا کرده است.

نظریه‌ی توسعه پایدار

مفهوم توسعه پایدار از اوایل دهه ۱۹۸۰ که طی دهها سال رشد لجام گسیخته به نام توسعه در قالب کیفیت زیست محیطی در مقیاس جهانی بروز کرد. این نظریه در راستای حمایت از منابع طبیعی ارائه شده است. اهداف کلی و وسیع توسعه پایدار برای اولین بار توسط برانت لند در سال ۱۹۸۷ تعریف شد. بر این اساس توسعه پایدار توسعه ای است که نیازهای عصر حاضر را تامین می کند بی آنکه تامین نیازهای آینده را تحت تاثیر منفی قرار دهد. توسعه پایدار توسعه ای است که محور آن انسان است و موجب سعادت و رشد انسان می شود. بنابراین چنین توسعه ای رشد پایدار را تضمین می کند و توسعه را در تمام زمینه های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی ایجاد می کند (نیک نیاز: ۱۳۸۲، ۴۷).

منطق اصلی توسعه پایدار بهبود سطح استاندارد زندگی مردم و بخصوص بهزیستی کسانی است که از کمترین مزیت ها در جامعه برخوردارند، در عین اجتناب از هزینه های غیر قابل جبران آینده. بحث هایی در این بین است مبنی بر آنکه توسعه پایدار تنها در صورتی عملی می شود که میزان مصرف توسط انسان از حدی که ظرفیت محیط حکم می کند فراتر نرود (توفیق و همکاران: ۱۳۸۴، ۱۶۶).

بنابراین موضوع اصلی توسعه پایدار این است که چگونه می توان به توسعه ای مستمر دست یافت، بدون وهنی بر طبیعت، بدون وهنی بر انسان، بدون نابرابری های ناعادلانه، و برای همه نسل های بشری. این نگرش نو در برنامه ریزی شهری و سیاست های توسعه شهری نیز ضروری است (عزیزی: ۱۳۸۳، ۱۰۵). نظریه توسعه پایدار جامع و مانع بوده، لذا در تمام ابعاد توسعه شهری، روستایی و منطقه ای و ملی مد نظر است. این نظریه، دلالت بر جلوگیری از آلودگی های محیط شهری و منطقه ای، کاهش ظرفیت های تولیدی محیط محلی، منطقه ای و ملی و حمایت از بازیافت ها، عدم حمایت از توسعه های زیان آور و شکاف میان فقر و غنی دارد و راه رسیدن به این الگو ها را از طریق برنامه ریزی های شهری، روستایی، منطقه ای و ملی در راستای نقش قانون، کنترل کاربریها و کنترل بیشتر در شهر و روستا می داند. این نظریه به عنوان دیدگاهی استراتژیک به نقش دولت در این برنامه ریزی ها زیاد اهمیت قایل است و معتقد است، دولت ها باید

از محیط زیست شهری حمایت گسترده ای نمایند. این نظریه شهر را در ابعاد منطقه شهری به صورت منطقه شهر اجتماعی نگاه می کند (زیاری: ۱۳۸۳، ۲۳۰). توسعه می تواند فقط پایدار باشد اگر دو بعد اقتصادی و اجتماعی آن در همه سطح ها و گام ها در نظر گرفته شود. سلامتی یکی از اهداف اصلی و مهمترین پیامد های توسعه است. بنابراین توسعه پایدار همیشه در عبارت شاخص های اجتماعی (اساسا سلامت)، کاهش فقر مطلق و توسعه کیفیت زندگی سنجیده می شود.

اما اینکه چگونه می توانیم به پایداری دست یابیم، فاکتورهای زیر برای پایداری توسعه محلی اساسی هستند.

- تقاضا و مالکیت از جامعه
- امکان پذیری، برنامه ریزی بر پایه نیازها
- عدم تمرکز و انتقال مسئولیت ها و منابع
- ساخت و ساز در سطح محلی و ارتقاء مهارت های فنی
- تعهدهای سیاسی و حمایت های اداری
- محیط مساعد و فاکتور های فرهنگی - اجتماعی
- استفاده از تکنولوژی مناسب که در سطح محلی پایدار

باشد

- مدیریت مالی شفاف و کارا
- پردازش های موثر و ارزیابی های دوره ای
- پایداری سیاسی (World Health Organization: 2003, 7).
- بنابراین توسعه پایدار باید در سطح محلی مقدس شمرده شود. امکانات همکاری نزدیک مردم، مالکیت و مشارکت مستقیم آنان فراهم شود. این باور بایستی توسعه یابد که شهرهای که امروز بنیان می نهیم و روش و نحوه شهرنشینی که رو به سویس می آوریم در شکل بخشیدن به شیوه زندگی نسل های آینده بسیار موثر خواهد بود. شهرها به عنوان ساختارهایی که در یک منظر طبیعی تثبیت می شوند برای زمانی طولانی برجا خواهند ماند. ساخت آنها بایستی با توجه به این عمر طولانی که در پیش دارند صورت گیرد و نحوه زندگی ساکنین آنها نباید به صورت موقتی و بدون آینده نگری لازم برنامه ریزی گردد. پس در این راستا علاوه بر یافتن تکنیکها و سیاست های پایداری باید فرهنگ زندگی شهری را بنیان گذاریم فرهنگی که نسل به نسل به آیندگان منتقل خواهد شد.

نظریه‌ی شهر پایدار

در ماه اوت سال ۱۹۹۰، مرکز اسکان بشر سازمان ملل با در نظر گرفتن دستور کارهای اسکان بشر در تدوین مفاهیم و رهیافت های توسعه، " برنامه شهر های پایدار " را به طور رسمی آغاز کرد. در اسناد رسمی این دستور کار آمده است وظیفه اصلی جامعه بین المللی، پیشبرد و حمایت از توسعه پایدار در شهرهای کوچک و بزرگ دنیا است. برنامه شهر های پایدار با کمک به نهادهای تصمیم گیرنده در شهرها و نیز با مشارکت

بخش های خصوصی و تشکل ها در افزایش ظرفیت هایشان برای مدیریت و برنامه ریزی محیط زیست شهری به این امر کمک می کند. به علاوه برنامه شهرهای پایدار، به عنوان بازوی اجرایی مدیریت و برنامه ریزی شهری در پروژه مشترک برنامه محیط زیست سازمان ملل و مرکز اسکان بشر سازمان ملل، چارچوب کاربردی را ارائه می کند. که یک فرایند مدیریت و برنامه ریزی شهری به شمار می رود. و به بسیج منابع لازم و ایجاد انگیزه در نهادهای مختلف شهری می پردازد که این کار در مجموعه ای از شهرهای دنیا صورت پذیرفته است. برنامه شهرهای پایدار بر مشکلات مربوط به توسعه پایدار در شهرهای سراسر دنیا تمرکز دارد. مشکلاتی از قبیل استفاده از تکنولوژی های آلوده ساز، آلودگی های آب و خاک، تهی سازی منابع طبیعی و غیره در کشورهای صنعتی و مشکلاتی چون رشد بیش از حد جمعیت شهری، صنعتی شدن سریع و بدون زیرساخت های کافی و مناسب، محدودیت ظرفیت های مدیریتی، فنی و مدنی و توانایی مالی محدود در کشورهای در حال توسعه. برنامه شهرهای پایدار تخریب محیط زیست را یک نتیجه محتوم توسعه شهری می داند اما آن را اجتناب ناپذیر و بدیهی تلقی نمی کند. بلکه دلایلی چون خط مشی نامناسب توسعه شهری، برنامه ریزی ناکارآمد و عدم توجه به فرصت ها و تهدیدها، محیط زیست طبیعی را منشا این تخریب می داند (پاک: ۲۶۸، ۲۰۰۰-۲۶۷).

ویژگی های شهر پایدار، توسعه پایدار و شهر سازی

برای محیط زندگی یا محیط شهری پایدار ویژگی هایی را می توان برشمرد که اهم آنها عبارتند از: تامین شرایط مناسب زندگی برای اهل شهر، فراهم بودن امکان دسترسی به نور و هوای لازم برای کلیه شهروندان، ایجاد امکانات حمل و نقل و دسترسی به خدمات مورد نیاز در زمان مناسب و با قیمت متناسب، حفظ و تقویت هویت ملی، حفظ منابع طبیعی، امنیت انسان، حفظ رابطه انسان و طبیعت و از همه مهمتر فراهم آوردن امکان رشد و کمال معنوی انسان می باشد. باید توجه داشت که همه این ویژگی ها علاوه بر ظاهر در خویش واجد وجهی معنوی نیز می باشد که همین وجه مغفول مانده و تنها وجه اول مد نظر قرار می گیرند. پس از روشن شدن تعریف و ویژگی های ملی و بومی توسعه پایدار شهر یا شهر پایداری، شناسایی شرایط برای به منصف ظهور رسیدن مباحث نظری در قالب شهر پایدار ضروری است. یک شهر پایدار به طریقی سازمان داده شده است که تمامی شهروندان آن ضمن رفع احتیاجات خود و بهبود بخشیدن به شرایط زیستی خویش، هیچ آسیبی به طبیعت وارد نیاورده و شرایط زیستی سایر انسانها را چه در زمان حال و آینده به خطر نیندازند (ژیرارد: ۱۳۸۳، مقدمه). بنابراین شهر پایدار، توسعه و رفاه و ارتقای کیفیت زیست اجتماعی،

اقتصادی و محیطی را برای همگان فراهم می سازد. باین حال مفهوم شهر پایدار، مفهومی پیچیده است و راههای دستیابی به آن ساده و آسان نیست. درک این پیچیدگی و همبستگی متقابل عملکردهای شهری، از عوامل موثر در ایجاد شهر پایدار به شمار می آید. بدین ترتیب شهر پایدار، توسعه ای منسجم و یکپارچه را در زمینه های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی می طلبد (نقی زاده: ۱۳۸۰، ۱۶-۸).

اما مهمترین راهکارهای مورد توافق اکثریت صاحب نظران در برنامه ریزی و مدیریت شهری به سوی شهر پایدار را می توان موارد زیر دانست:

کاهش اتکا به خودرو (به ویژه خودروهای شخصی) در جابجایی

تلفیق برنامه ریزی کاربری زمین با برنامه ریزی حمل و نقل، محدود ساختن زمانی و مکانی تردد خودروهای شخصی، اولویت دادن به مسیرهای پیاده و دوچرخه و اتوبوس (به ترتیب)، ارائه خدمات با استفاده از رایانه و ارتباطات راه دور، قیمت گذاری توقفگاهها و راه ها و جز اینها.

افزایش فشردگی کالبدی و توسعه شهری

افزایش تراکم جمعیتی و ساختمانی، هدایت توسعه کالبدی شهر به صورتی متراکم و در مسیرهای خطوط سریع حمل و نقل همگانی، ایجاد مراکز متعدد شهری در منطقه کلانشهری با تناسبی بین جمعیت و فرصت های اشتغال در هر یک، روی آوردن به الگوی دهکده شهری (Urban Village) برای محله های مسکونی و جلوگیری از خزش (Sprawl) توسعه به حومه و مانند اینها.

حفاظت و احیای نظام های طبیعی در شهر و منطقه پیرامون آن

ایجاد دالان های سراسری و شبکه ای فضای سبز برای زیستگاه حیوانات، حفظ زمین های کشاورزی و با ارزش طبیعی از طریق صندوق و هیئت متولیان زمین (Land Trust)، ایجاد کمربندهای سبز دور واحد های فضایی شهر، ممنوع و مشروط کردن هر گونه توسعه روی اراضی آبخیز و حریم رودخانه ها و نهر ها و نظایر اینها.

کاهش مصرف منابع و تولید آلودگی در شهر و منطقه مربوط به آن

هدف گذاری تقلیل مواد زائد جامد به نصف در یک دهه، وضع مقررات حفاظت انرژی برای ساختمان ها و کارخانجات، پژوهش و ترویج تامین انرژی های تجدید پذیر و بومی، وضع مقررات برای بسته بندی و جعبه های مواد مصرفی عرضه شده در شهر، تعیین استاندارد های پاکیزگی برای سوخت خودروها،

آموزش و تبلیغ بازیافت زباله ها و جز اینها.

بهبود زیست پذیری اجتماعات شهری

جلب مشارکت فراگیر شهروندان در اداره امور محلی، استفاده از توافق های مدیریتی بین بخش عمومی و خصوصی، پشتیبانی از سازمان های غیر دولتی و واگذاری مسئولیت ها و منابع بیشتر به آنها، ایجاد گروه های محلی داوطلب برای مقابله با سوانح طبیعی، تامین خدمات اجتماعی و مسکن در حیطه استطاعت همگان، حفاظت از میراث تاریخی و تنوع فرهنگی و هویت محلی و ابتکاراتی از این دست.

پابندگی و تقویت اقتصاد شهری

جایگزینی اهداف ((انسان - پایه)) به جای ((تولید - پایه)) و پاسخگویی به نیازهای اساسی محلی، برنامه ریزی برای کاهش فقر و بیکاری و توزیع عادلانه مواهب رشد بین گروههای شهری، ایجاد فرصت های برابر شغلی و نظایر اینها.

اصلاح نظام اداری و حکمرانی شهری

تمرکز زدایی و اتکا به جامعه مدنی و اجتماعات محلی برای اداره امور شهر، ایجاد نهاد مدیریت یکپارچه شهرو منطقه، برقراری پاسخگویی منظم در نظام اداری همراه با به کارگیری شاخص های اجتماعی- اقتصادی و زیست محیطی، اقدامات مشارکت طلبانه برای از حاشیه کردن اقشار کنار مانده از تصمیم گیری های محوری، پشتیبانی از مساعدت های غیر متمرکز و مردم سالارانه نهادهای اداره امور شهر و روستاها با هم(صرافی: ۱۳۷۹، ۱۲-۱۰).

نظریه ی بوم شهر

مفهوم بوم شهر، راهبردی است که به کاهش فشار بر محیط زیست و منابع طبیعی تا میزان یک بیستم کمک می کند. این راهبرد متفاوت از الگوی کلاسیک شهرسازی است. راه حلی که بوم شهر پیشنهاد می کند این است که تهیه طرح و برنامه ای برای شکل زمین بصورت نظام قانونمند یا غیر آن نشان دهنده موقعیت جدید تپه ها، دشت ها و دره ها باشد. در محیط زیست مفهوم یک شهر پایدار عبارت است از شهری که به دلیل استفاده اقتصادی از منابع، اجتناب از تولید بیش از حد ضایعات و بازیافت آن تا حد امکان و پذیرش سیاست های مفید در دراز مدت قادر به ادامه حیات خود باشد(نوریان: ۱۳۷۶، ۱۷۹). اکوسیستی به معنی بوم شهر دلالت بر این واقعیت دارد که با همان کیفیت و خردمندی که در نگهداری فضای خصوصی خانه ها صورت می گیرد، تمام محیط یک شهر را مراقبت کرد. از مشخصات شهرهای نوگرا، ورود حجم زیاد ورودی در مقابل حجم زیاد خروجی است.

برنامه ریزان بوم شهر تلاششان بر مبنای ایجاد شهر هایی با ورودی کمتر انرژی مصالح، و خروجی کمتر ضایعات و آلودگی ها می باشد. این شهرها باید دارای خصوصیتی چون راحتی، آسایش، و قابلیت دسترسی باشند. با توجه به آن که شهرسازی نوین در حال تغییر و تحول است برای رسیدن و دست یابی به بوم شهر پایدار مراحل لازم است که به این مراحل اشاره می شود. در سطح شهر، باید کارکردهای درست را به مکان های مناسب داد؛ تراکم بالا در پیرامون مراکز شهری و حمل و نقل کارآمد(سریع و فراوان) به وجود آیند و تراکم کم برای خارج از شهر باشد. طراحی سیستم های نزدیک به هم، برای دسترسی به آب، انرژی و مواد غذایی باید در دستور کار قرار گیرد. به کارگیری مفاهیم جدید برای شهر سبز ضروری است، این مفاهیم با یکپارچگی فضای سبز در طبقات و پشت بام ها در ارتباط است.

به کارگیری دانش و تجربه ساکنان و ایجاد و حمایت از طرح های مختلف و جدید

مفاهیم و مسائل زیست محیطی به عنوان منبع الهام فرم های طرحی به کار گرفته شوند(ارجمند نیا: ۱۳۷۹، ۳۳).

نظریه ی شهر اکولوژیکی

بررسی دقیق مفهوم یک شهر اکولوژیکی یعنی شهرها که توجه به از بین بردن منابع حیاتی را که بستر آن بوده و به شدت به آن متکی است را می طلبد. شهر اکولوژیکی، شهری است پایدار و شهری است که می تواند به ساکنین یک زندگی معنی دار بدهد، بدون اینکه پایگاه اکولوژیکی که بر روی آن اتکا دارد تخریب کند(Crombie: ۱۹۹۲، ۱۸). شهر اکولوژیکی که توسط گروههای متعددی پیشنهاد شده، شهری است که دارای چهار خصوصیت زیر باشد.

- حداقل دخالت در محیط طبیعی
- حداکثر تنوع (از نظر کاربری زمین و فعالیت ها)
- حتی المقدور به عنوان یک نظام بسته
- تعادل بهینه بین جمعیت و منابع(بحرینی: ۱۳۷۸، ۲۷۷-۲۷۶).

اهداف و خصوصیتی که یک شهر اکولوژیکی بایستی داشته باشد در شهر سالم نیز آمده است چرا که هر دو می کوشند تا بین سلامتی نظام شهری و سلامتی ساکنین آن ارتباط برقرار کنند. در شهر اکولوژیکی آن طور که "آدریان اتکینسون" بیان می کند هر منطقه تا حدی خودکفا ست. در حقیقت ملاحظات زیست محیطی در ادامه حیات نقش تعیین کننده ای خواهد داشت. زیرا جامعه در شرایط جامعه ارگانیک قرار می گیرد که در آن طبیعت کلا شرایط محدود کننده خود را به گونه ای بر رفتارهای انسانی تحمیل می کند که محدودیت های اجتماعی

در مقابل انسان قرار می گیرد. لذا شهر برای لذت شهرنشینان مورد بهره برداری قرار می گیرد. در این شهر منطقه جغرافیایی تنها براساس مرزهای طبیعی تعیین می شود و هر منطقه در مجموع خود کفا است. در شهر اکولوژیک کل کارکرد شهری در فواصل سازگار و بهینه پیاده قرار می گیرد. بنابراین وسایل نقلیه موتوری محدود می گردد (Harvey: ۱۹۹۸، ۱۵). در واقع شهر اکولوژیک مبتنی بر طراحی اکولوژیک یعنی ادغام فرایند های زنده و کاهش آثار تخریب زیست محیطی قرار دارد. این الگو به سلامت، زیبایی، آسایش، امنیت، عوارض فرهنگی و سنتها در توسعه فشرده و متنوع احترام خاصی قائل است. ایده های شهر فشرده، دهکده های شهری و طراحی شهری زیرزمینی جزء مبانی نظری شهر اکولوژیک است. تا مردم پیاده به سرکار یا محل خدمت یا توسط حمل و نقل عمومی بروند.

نظریه ی رشد هوشمند شهری

رشد هوشمند شهری یعنی توسعه حساس نسبت به محیط زیست با هدف کاهش وابستگی به حمل و نقل ماشینی، کاهش آلودگی هوا و کارآمدتر کردن سرمایه گذاری در زیر ساخت ها. رشد هوشمند یک توسعه برنامه ریزی شده است که از فضاهای باز و زمین های کشاورزی محافظت می کند، جامعه را احیاء می سازد و گزینه های حمل و نقل بیشتری را فراهم می سازد. توجه زیادی به تراکم بالاتر و کاربری مختلط با دسترس مناسب و حمل و نقل آسان دارد. تئوری رشد هوشمند یک تئوری حمل و نقل و برنامه ریزی شهری است که روی رشد در داخل شهر تمرکز می کند. و در مقابل پراکندگی، روی فشرده سازی شهر تاکید دارد و طرفدار کاربری های فشرده، حمل و نقل محور و دوستدار پیاده روی و دوچرخه سواری است. (Wikipedia: ۲۰۰۸) دکتر ساموئل استالی پژوهشگر در زمینه رشد هوشمند شهری این تئوری را این گونه تعریف می کند رشد هوشمند

شهر یک سعی جدید است، مانند یک لگام و افسار کنترل برای منطقی کردن گسترش و توسعه شهرها و مدیریت رشد هوشمند شهری رو شهای اعمال این گونه کنترل هاست. رشد هوشمند به دنبال محدود کردن رشد نیست بلکه سعی در وفق دادن مسأله به مسائل محیطی و اقتصادی و اجتماعی دارد. اهداف این تئوری این است که مردم را آگاهی دهد که چگونه توسعه می تواند کیفیت زندگی را ارتقاء بخشد.

اصول ۱۰ گانه رشد هوشمند شهری

- ایجاد دامنه ای از گزینه ها و فرصت های انتخاب مسکن
- ایجاد واحد های همسایگی
- تشویق همکاری محلی و گروه های ذی نفع در تصمیمات مربوط به توسعه
- کاربری زمین مختلط
- بهره گیری از طراحی ساختمان های فشرده
- پرورش جوامع جذاب و خاص همراه با یک حس مکانی قوی
- نگهداری از فضای باز، زمین های کشاورزی، زیبایی های طبیعی، و نواحی طبیعی حساس و حیاتی
- اتخاذ تصمیمات قابل پیش بینی، منصفانه و از لحاظ اقتصادی به صرفه
- تقویت و هدایت توسعه به سمت جوامع کنونی
- فراهم آوردن گزینه های متنوع حمل و نقل
- این تئوری برای دستیابی به اهداف و اصول مذکور راهکارهایی را پیشنهاد نموده است.
- مانند: فشرده سازی حومه شهرها با مکان یابی منازل آبی، مکان یابی خانوارهای نزدیک به یکدیگر و محل کار و خرید، ایجاد کاربری های مختلط با تراکم بالا، احیای نواحی قدیمی و مراکز شهری، استفاده مجدد از زمین های سوخته، ایجاد مناطق سبز و غیره.

مزایای رشد هوشمند شهری

اقتصادی	اجتماعی	محیطی
<ul style="list-style-type: none"> - هزینه های توسعه را کاهش می دهد. - هزینه های خدمات عمومی را کاهش می دهد. - اقتصاد های انباشتگی. - حمل و نقل موثر تر. - صنایعی را که به کیفیت محیطی بالا وابسته اند حمایت می نماید (توریسم و کشاورزی و غیره) 	<ul style="list-style-type: none"> - گزینه های حمل و نقل و قابلیت حرکت را مخصوصا برای غیر رانندگان توسعه می دهد. - همبستگی اجتماعی. - صنایع فرهنگی منحصربفرد را حفظ می نماید (مکان های تاریخی، همسایگی تجاری و غیره). - عملیات فیزیکی و سلامتی را افزایش می دهد. 	<ul style="list-style-type: none"> - حفظ فضای سبز و سکونت گاهها. - کاهش آلودگی هوا. - افزایش بازده انرژی. - آلودگی آنها را کاهش می دهد. - اثر (جزایر گرمایی) را کاهش می دهد

ماخذ: رهنما و عباس زاده: ۱۳۸۷، ۵۴

شهر سبز

بنا به تعریفی که سازمان حفاظت محیط زیست در همایش سبز ارائه داده است، شهری است که مردم در آن نسبت به محیط زیست خود احساس مسئولیت می کنند. و در مشارکت با نهادهای مدنی و سازمان های دولتی، محیطی سالم و آرام و پر نشاط با حداقل استاندارد های زیست محیطی به وجود می آورند. در این شهر سرانه فضای سبز، آلودگی های دیداری و شنیداری در سطح فایل قبول و سرانه تولید زباله کمترین است و بهترین شکل بازیافت مواد به همراه جدا سازی آن از مبدا وجود دارد. همچنین مصرف انرژی و مواد در آن بهینه و نزدیک به استاندارد های جهانی است.

توسعه درونی شهرها

سیاست توسعه درونی یا درونزای شهری، یکی از سیاست های سه گانه توسعه شهری است که در کنار دو سیاست توسعه شهری متصل یا پیوسته (ایجاد شهرک های متصل به شهر و در محدوده رسمی شهر) و دو سیاست توسعه شهری منفصل یا ناپیوسته (ایجاد شهرهای جدید با فاصله از شهر مادر) مطرح می شود. برخی این سیاست را دارای مزیت های نسبی متعددی نسبت به دو سیاست دیگر می دانند و معتقدند شهرهای موجود کشور از طریق توسعه درونی، تا سالیان زیادی می توانند پاسخگوی بسیاری از نیازهای شهری باشند.

توسعه درونی شهری یا توسعه از درون، بر خلاف سایر سیاست های توسعه شهری، با توجه به اینکه در بستر شهر موجود و با حضور ساکنان و شهروندان و واحدهای همسایگی صورت می پذیرد موضوعی پیچیده، چند وجهی، میان بخشی و حتی فرابخشی است که نه فقط یک کار فیزیکی، کالبدی و شهرسازی است بلکه دارای ابعاد قوی اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی است. در توسعه درونی شهرها، به جای گسترش افقی، شهر به صورت عمودی گسترش می یابد، بافت های قدیمی، فرسوده و ناکارآمد شهری، احیاء، بهسازی و نوسازی می شود. اراضی بایر و رها شده شهری بکار گرفته می شود. کاربری های نامناسب و نامتناسب با زندگی امروزی شهری نظیر زندان ها، پادگان های نظامی، کارخانه ها و صنایع مزاحم درون شهر اصلاح می شود. سطح معابر و شبکه های دسترسی، سطح فضای سبز و در نهایت تمامی عناصری که در شهر وجود دارد به استانداردهای شهرسازی نزدیک می شود.

در توسعه درون شهری، بیشترین توجه معطوف به استفاده مؤثرتر از زمین هایی است که تحت پوشش توسعه شهری درآمده است. بخش اعظم رشد آینده جمعیت و نیاز مسکن در منطقه یا شهر را می توان از طریق پرکردن بافت موجود شهر، افزایش متعادل تراکم، نوسازی و بازسازی مناطق متروکه و فرسوده و احیاء و تغییر کاربری بناهای قدیمی موجود برآورده

ساخت. به عبارت دیگر، توسعه درونی، به کارگیری تمام توان ها و ظرفیت های بالقوه و بالفعل موجود در سطح شهر برای رسیدن به شهری پایدار و مشارکتی است و تمامی ساختارهای اجتماعی، کالبدی، سیاسی و اقتصادی را برای رسیدن به تعادل کیفی و کمی و پایدار ارتقاء می دهد. اساسا سیاست توسعه شهری در دنیا به مفهوم ارتقای بهره وری و بهینه سازی استفاده از زمین و امکان توسعه درون شهری (به ویژه در شهرهای بزرگ و کلانشهرها) و ارتقای سطح دسترسی ساکنان بافت قدیمی و فرسوده شهری به خدمات شهری و اجتماعی است. (سازمان عمران و بهسازی شهری، ۱۳۸۴)

اولین مرحله مهم در هر شهر این است که تعدادی شاخص که نمایانگر وضع موجود شهر از نظر توسعه یافتگی درونی است، تهیه شود. از آنجا که کلیه این اقدامات و ساماندهی فضاها، درون شهرهای موجود به وقوع می پیوندد، کمتر به جلوه می آید.

یعنی برای ملموس تر شدن توسعه درونی شهر، لازم است ابتدا شاخص هایی را طراحی کرد که با اندازه گیری آن شاخص ها می توان میزان توسعه درونی هر شهر را با توجه به استانداردهای مربوطه سنجید. در ادامه مقاله سعی خواهیم کرد مهم ترین شاخص های مربوطه را با توجه به مطالب گفته شده ارائه کنیم.

۱ - شاخص بهره وری زمین شهری: بهره وری زمین شهری بدین مفهوم است که با توجه به گران بودن، کمیاب بودن و تجدیدنپذیر بودن و غیرقابل وارد کردن زمین شهری، توسط چند نفر مورد بهره برداری قرار می گیرد. هرچه میزان نفعات بیشتر باشد، به مفهوم بهره وری بالاتر زمین شهری است. البته این میزان چنانچه بیش از استانداردهای قابل قبول شهرسازی باشد، ضد توسعه تلقی خواهد شد، که این موضوع برای سایر شاخص ها نیز موضوعیت دارد.

این شاخص را از طریق محاسبه تراکم جمعیتی خالص و تراکم جمعیتی ناخالص در هر هکتار زمین شهری می توان به دست آورد. این شاخص اطلاعات قابل ملاحظه ای از پراکندگی، فشردگی جمعیت و در نتیجه پیامدهایی چون انباشت سرمایه و جمعیت، میزان بهره وری از زمین، تاسیسات و زیرساخت های شهری نمایان می سازد.

۲ - شاخص های مربوط به سرانه های استاندارد یا مصوب شهری: این شاخص شهری را می توان توسعه یافته از درون دانست که سرانه های مربوط به سطح فضای سبز، سطح فضای باز، سطح فضای های آموزشی، بهداشتی و درمانی، ورزشی، امنیتی، فرهنگی، مذهبی و نظایر آن در حد استانداردهای تعیین شده شهرسازی به صورت کلی و یا استانداردهای تعیین شده در طرح مصوب محدوده مربوط باشد به این شاخص، شاخص مطلوبیت نیز گفته می شود.

۳- شاخص روند تخریب باغات و اراضی کشاورزی و غیر کشاورزی حاشیه شهر: هرچه سطح مربوط به این شاخص نسبت به سال‌های قبل رو به کاهش باشد، با توجه به روند افزایش جمعیت شهری، می‌توان نمایانگر توسعه شهر از درون باشد.

۴- شاخص سازگاری و ناسازگاری کاربری‌ها: هرچه از میزان ناسازگاری کاربری‌های همجوار در محدوده شهر کاسته شود، این به مفهوم حرکت در مسیر توسعه‌یافتگی شهر از درون است. شهری که کاربری‌های همجوار و یا در حوزه نفوذ یکدیگر، از نظر سنخیت فعالیت با هم منطبق و سازگار نبوده و باعث مزاحمت و مانع از انجام فعالیت یکدیگر شوند، نمی‌توان آن را توسعه یافته از درون دانست. مثلاً وجود یک واحد صنعتی درون یک بافت متراکم مسکونی از مصادیق بارز ناسازگاری است.

۵- شاخص کیفیت و قدمت ابنیه: هرچه از مقدار بناهای نامقاوم و قدیمی کاسته شود و شاخص، روند نزولی به‌خود بگیرد، توسعه از درون دارای روند مثبت است. البته این شاخص، ارزیابی اولیه از وضعیت اقتصادی و الگوهای فرهنگی ساکنان را نیز به‌دست می‌دهد.

۶- شاخص نفوذپذیری: هرچه میزان برخورداری و سهم هر بلوک شهری از معابر و شبکه دسترسی‌ها بیشتر باشد، بستر توسعه از درون فراهم‌تر می‌شود. بر اساس استانداردهای موجود مناطق و نواحی، این شاخص می‌تواند بین ۲۰ تا ۲۵ درصد سطح بلوک شهری در نظر گرفته شود.

۷- شاخص‌های اجتماعی - اقتصادی: هرچه میزان مشارکت و آگاهی اجتماعی ساکنان و مالکان بالاتر باشد و یا توان اقتصادی ساکنان و شهروندان بالاتر باشد و نیز سطح آسایش آنها در شهر، محله و واحد مسکونی بالاتر باشد، می‌تواند بیانگر توسعه‌یافتگی شهر از درون باشد.

۸- شاخص‌های زیست محیطی: در عرصه واقعی، هر جا نسبت فضای کار بر فضای مسکونی و گردشگری غلبه کند مسائل و مشکلات اجتماعی، فضا و زیست محیطی بروز می‌کند. تولید و توزیع انواع آلودگی‌ها در زمین و هوا باعث کاهش کیفیت محیط زندگی شهری می‌شود.

علاوه بر شبکه‌های معابر و گره‌های ترافیکی، کاربری‌ها و فعالیت‌های آلوده‌کننده مثل حمل‌ونقل، انبارها، تعمیرگاه‌های وسائط نقلیه، تجاری‌ها و..... طیف وسیعی از آلاینده‌های مضر و خطرناک را وارد فضا و محدوده شهری می‌کنند. کانال‌های فاضلاب قدیمی، چاه‌های جذبی و دفع فضولات قالی‌شویی‌ها از جمله منابع آلودگی آب و خاک هستند. شبکه معابر و گره‌های ترافیکی و میدان از جمله منابع آلودگی صوتی فضاهای شهری به‌خصوص در مواقع اوج تردد هستند. اندازه‌گیری و تعیین میزان این آلودگی‌ها و روند نزولی آن در طول سالیان می‌تواند حاکی از توسعه شهر از درون باشد.

۹- تعداد تشکلهای مردمی مربوط به مسائل شهری: هر چه تعداد تشکلهای مردمی برای حل مسائل شهری بیشتر باشد حاکی از تحقق روند شهر مشارکتی و بالارفتن افزایش تعلق مردم به شهر و محله خود است. هر چه مشارکت مردم در اداره شهر و محله خود بالاتر باشد، شهر بسیار سریع‌تر از آنچه فکر می‌شود، از درون توسعه می‌یابد. بنابراین می‌توان این شاخص را به‌عنوان یکی از شاخص توسعه درونی شهر در نظر گرفت.

اهداف، سیاست‌ها و اصول پروژه شهر سالم

اهداف

تحرك سياسى و مشاركت جامعه در تجهيز و تکميل (اجراى) يك طرح سلامت شهرى؛

تلاش برای افزایش آگاهی از موضوع سلامت در توسعه شهرى به وسيله مسئولین ملی و شهرى؛

ایجاد ظرفیت فزاینده برای مسئولین شهرى در مدیریت مشکلات شهرى و تشکیلات مشارکتی با سازمان‌های اجتماعى در بهبود شرایط زندگى در جامعه توسعه نیافته؛

ایجاد یک شبکه‌ای از شهرها در مبادله و تکنولوژى اطلاعات؛

تضمین مشارکت زنان در تصمیم‌گیری در ارتباط با فعالیت‌های پروژه به ویژه در فضاهای مهمی مانند مسکن، آب و بهداشت و خدمات بهداشتی (Harpham and et al: ۲۰۰۱، ۱۱۲).

اهداف اصلی آن در اروپا، بهبود سلامت و توجه جدی به اصول آن برای همه، توسعه پایدار و برنامه ریزی بر پایه مشارکت است (De Leeuw: ۱۹۹۸، ۲۳۱).

سیاست‌ها

توسعه نگرش سلامت شهرها براساس دو سر فصل بهداشت برای همه و ارتقاء بهداشت؛

ارتقاء بهداشت در برنامه‌های سیاسى و اجتماعى شهرها؛

تاکید بر اقداماتی جهت بهداشت همگانی که بر روابط متقابل

بین افراد و محیط و روش‌های زندگى اثر می‌گذارد.

مبارزه با عواملی که سلامتی افراد ساکن شهر را مورد تهدید قرار می‌دهد، سیاست اصلی پروژه شهر سالم است (عبادی: ۱۳۷۸، ۱۱۴).

اصول

جوامع سالم دارای مشخصات منحصر به فردی هستند. ولی اصول مشترک دارند، که به ما اجازه در نظر گرفتن آنها را به صورت کلی می‌دهد (جدول شماره ۱). جوامع سالم دور نمای از سلامت را برای آینده ارائه می‌دهند. که در این راه پروسه

منابع مآخذ

ارجمند نیا، اصغر (۱۳۷۹)، *بوم شهر، تبلور پایداری، فصلنامه مدیریت شهری*، انتشارات سازمان شهرداریهای کشور سال اول، شماره ۴

بحرینی، سید حسین (۱۳۷۸) - *تجدد، فراتجدد و پویایی از آن در شهرسازی*، انتشارات دانشگاه تهران

پاک، سدیریک (۱۳۸۲)، *شهرهای پایدار در کشور های در حال توسعه*، ترجمه ناصر محرم نژاد، انتشارات حداد، انتشارات مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری ایران، وزارت مسکن و شهر سازی ایران

حاجی خانی، غلامرضا، صالحی اسماعیل (۱۳۷۲)، *معیار های شهر سازی برای ایده شهر سالم*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده هنر های زیبا، دانشگاه تهران

رهنما، محمد رحیم، عباس زاده، غلامرضا (۱۳۸۷)، *اصول، مبانی و مدل های سنجش فرم کالبدی شهر*، چاپ اول، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد

ریزای، کرامت اله (۱۳۸۳)، *برنامه ریزی شهرهای جدید*، انتشارات سمت، چاپ چهارم

شکوئی، حسین (۱۳۵۰)، *جغرافیای شهری*، بخش دوم، چاپ اول، انتشارات موسسه تحقیقات اجتماعی و علوم انسانی

شوی، فرانسوا (۱۳۸۴)، *شهرسازی تخیلات و واقعیات*، ترجمه سید محسن حبیبی، انتشارات دانشگاه تهران

صرافی، مظفر (۱۳۷۹)، *شهر پایدار چیست*، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۴

عبادی، جاوید (۱۳۷۸)، *ساماندهی بافت قدیم شهری به منظور ایجاد شهر سالم*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران

عزیزی، محمد مهدی (۱۳۸۳)، *تراکم در شهر سازی اصول و معیار های تعیین تراکم شهری*، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم

معصومی، علی (۱۳۷۵)، *ارزیابی پروژه های شهر سالم تهران (کوی سیزده آبان)*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده محیط زیست، دانشگاه تهران

نقی زاده، محمد (۱۳۸۰)، *توسعه پایدار شهر ی و مسکن*، فصلنامه مسکن و انقلاب، شماره ۹۵ و ۹۶

در واقع هر اصل مؤلفه هایی از شرایط برای تحقیق ایده شهر سالم را در خود دارند که برای هر شهری در هر منطقه ای قابل تعمیم است. این اصول به عنوان خصوصیات ذاتی شهر سالم مطرح هستند، به گونه ای که خدشه در یکی از آنها کلیت ایده شهر سالم را از زاویه ای خاص به مخاطره می اندازد اهم خصوصیات این اصول عبارتند از:

■ کلیه اصول از یک قاعده پیروی می کنند .

■ اصول یکدیگر را محدود و مشروط می کنند .

■ اصول یکدیگر را تکمیل می کنند .

■ اصول ناقص یکدیگر نیستند .

■ هر اصل شرط لازم برای تحقق ایده شهر سالم است لیکن کافی نیست (معصومی: ۱۳۷۵، ۶۷).

هایی را جهت رسیدن به اهداف به کار می گیرند. بدین ترتیب این اصول ما را در شکل دادن به انگاره ای از شهر سالم یاری می دهد، تا در برای هر اصل معیارها و شاخص هایی مشخص شود. با توجه به تعاریف شهر سالم و کیفیات ارائه شده از شهر سالم، قواعد کلی به صورت اصول چهارده گانه زیر با عنوان اصول شهر سالم استنباط و استخراج می گردد که هر یک ناظر به چند بعد از کیفیت شهر سالم است. این اصول چهارده گانه عبارتند از: حیات بخشی پایدار، ایمنی و امنیت، بهره وری اقتصادی، تعاون، دسترسی، تعادل، سازگاری، پویایی (توسعه منظم)، هویت، زیبایی، تنوع، بهره وری وقت آزاد، بسته در نظر گرفتن شهر، احساس تعلق، که منظور از اصول شهر سالم در اینجا اشاره ای به ارکان و پایه های ایده شهر سالم است.

جدول شماره ۱: اصول چهارده گانه شهر سالم

شهر باید قابلیت حیات داشته باشد. سلامتی و نیازهای اساسی انسان را تامین نماید.	۱- حیات بخشی پایدار
شهر باید امن باشد. در امان بودن شهر از حوادث طبیعی (اعم از سیل و زلزله) و حوادث غیر طبیعی و زیان های جانی و مالی.	۲- ایمنی و امنیت
شهر باید از اقتصاد مالی برخوردار باشد. و بازدهی و راندمان را در همه عرصه های اجتماعی افزایش دهد.	۳- بهره وری اقتصادی
ارتباطات اجتماعی سالم که شامل همیاری و همکاری و یاری و ... شود.	۴- تعاون
شهر باید شرایط و تسهیلات بالفعل و بالقوه دسترسی مطلوب را نه تنها به مراکز خدمات بلکه به اطلاعات، اخبار، منابع و مکان های خاص فرهنگی و مذهبی و غیره را مهیا نماید.	۵- دسترسی
شهر باید سعی در حفظ، استمرار، تقویت تعادل به معنی عام آن داشته باشد نیازها را برآورده کرده و از فشار بیش از حد به یک بخش به نفع سایر بخش ها جلوگیری کند.	۶- تعادل
بر اساس این اصل شهر می بایست موجبات سازگاری و همسازی اجزا و عناصر نسبت به یکدیگر و نیز ابعاد مختلف زندگی شهری با شرایط طبیعی را فراهم آورد.	۷- سازگاری
شهر باید پویایی داشته باشد. این پویایی به توسعه ای هدفمند، مستمر و تاحد ممکن قابل پیش بینی تعبیر می شود که ناظر بر هدف یا اهداف مشخصی است.	۸- پویایی (توسعه منظم)
شهر باید از انقطاع تاریخی و نیز گسستن پیوند های فرهنگی و ... را از طریق حفظ و اعتلاء آنها، مانعت به عمل آورد، بصورتی که هویت شهر موجب بازشناسی آن گردد.	۹- هویت
شهر باید تلاش کند تا در همه ابعاد علی الخصوص، در نموده های کالبدی و بصری برای مردم لذت بخش باشد	۱۰- زیبایی
شهر باید تلاش کند تا حداکثر تنوع را در ساختار کالبدی و اجتماعی و اقتصادی خود به وجود آورد تا از این طریق امکان ارزیابی و انتخاب را برای شهروندان به وجود آید.	۱۱- تنوع
شهر باید تمهیدات لازم و مناسب گذران اوقات فراغت خارج از جریانات جدی زندگی را برای تجدید قوای کلیه احاد جامعه با شرایط مطلوب تامین نماید. یعنی استفاده مطلوب از وقت آزاد در جهت تحقق هدف انسان سالم.	۱۲- بهره وری وقت آزاد

<p>شهر باید تلاش نماید. تا حتی المقدور داده ها و ستانده های خود را به ویژه در امور بهداشتی و محیطی تحت کنترل و حتی بازیافت و یا تصفیه نماید. بسته در نظر گرفتن سیستم شهر به معنی تعیین حدود و مرزهای مشخص در جهت چگونگی و میزان ارتباط متقابل شهر با محیط است. حتی المقدور از ورود داده های منفی (سیل) به شهر جلوگیری کند.</p>	<p>۱۳- بسته در نظر گرفتن شهر</p>
<p>شهر باید احساس تعلق شهروندان را تقویت نموده و آنرا با شیوه های مختلف به احساس مسئولیت تبدیل کند تا از این طریق بتواند به اهداف شهر سالم دست یابد. (برقراری پیوند عاطفی بین مجموعه شهری و مردم. شعار شهر ما خانه ما)</p>	<p>۱۴- احساس تعلق</p>

(حاجی خانی و صالحی: ۱۳۷۲، ۱۱۹).

نتیجه گیری

باعث شده تا متخصصین به فکر بهبود محیط زیست شهری خود و دست یابی به شهری پایدار بیفتند. در این راستا نظریات و طرح های مختلفی چون نظریه باغشهر، توسعه پایدار شهری، شهر پایدار و شهر اکولوژیکی، شهر سبز، بازیافت کالبدی شهری، توسعه از درون، تجدید حیات شهری، شهرگرایی نو، انسان محوری توسعه، جامعه مدنی و گفتگوی تمدن ها، رشد هوشمند شهری و غیره پیشنهاد شده. آنچه از تمام این نظریه ها بر می آید این است که هدف تمام این نظریه ها، توسعه برنامه ریزی و مدیریت پایدار زمین برای توسعه اسکان بشر از طریق برنامه ریزی مادی و کاربری زمین که از لحاظ زیست محیطی سالم باشد، است. تمام این نظریه ها بر این نکته تاکید می کردند که برای رسیدن به یک حالت ایده آل در شهرها لازم است مدیریت شهری به خوبی عمل کند. در واقع شرایط جامع پایدار و شهر سالم زمانی فراهم می شود که مجموعه ای از پایداری اجتماعی باهدف (عدالت اجتماعی) پایداری اقتصادی با هدف (بقای اقتصادی) و پایداری زیست محیطی با هدف (تعالی اکولوژیک) بوجو آید.

افزایش فقر در شهرها، دسترسی ناکافی به مسکن و خدمات اصلی شهری، بیگانگی شهروندان از هم، ایجاد زاغه ها و مسکن های غیرقانونی، سیستم حمل و نقل ناکافی و نارسایی امکانات اصلی شهری و غیره همه اینها نتیجه رشد سریع شهرنشینی و مشکلات عمده اجتماعی و اقتصادی در کشورهای جهان است که گریبانگیر مجتمع های زیستی گردیده است.

مسائل این پدیده نه تنها سیاست های شهرسازی را به طور وسیعی تحت الشعاع قرار داده، بلکه تبعات حاصل از آن در تشدید مسائل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، مدیریتی و محیط زیستی جوامع نقش اساسی داشته است. دغدغه ها و نگرانی های ناشی از این پدیده موجب گردید تا کشور های مختلف به ویژه بعد از انقلاب صنعتی اقدام به اتخاذ تمهیداتی جهت حل یا مهار این بحران کنند. در این راستا ایجاد تعادل های محلی، منطقه ای و ملی همسو با محیط زیست شهری مورد توجه برنامه ریزان و متخصصین شهری قرار گرفته تمام این عوامل

Crombie, D. (1992), *Regeneration, Toronto Waterfront and The Sustainable City*, Final Report, Ottawa, Ministry of Supply and Services.

De Leeuw, E. (1998) *Sense and Nonsense in Healthy City Evaluation*. Paper Presented at the International Conference on *Healthy Cities*, Athens, WHO Collaborating Centre for Research on *Healthy Cities*, University of Maastricht, Maastricht.

Harpham, Trudy, Burton Salma, Blue Iona (2001), *Healthy City Projects in Developing Countries: the First Evaluation*, South Bank University, London SW8 2JZ, UK.

Harvey, D. (1998), *The Condition of Postmodernity*, Oxford, Basil Blackwell.

World Health Organization (2003), *Frequently Asked Question about Community - Based Initiatives*, Regional Office for the Eastern Mediterranean Cairo, Nasr City, Egypt.

<http://www.wikipedia.org>

